

63. **Rodrigo, M. J., González, A., Ato, M., Rodríguez, G., De Vega, M., & Muñoz, M.** (2006). Co-development of child-mother gestures over the second and the third years. *Infant & Child Development: 15.*, (1), 1–17.
64. **Cochet, H., Jover, M., Oger, L., & Vauclair, J.** (2014). Morphological differences between imperative and declarative pointing: hand shape: arm extension and body posture. *Journal of Motor Behavior: 46.*, 223–232.
65. **Cochet, H., & Vauclair, J.** (2010). Pointing gestures produced by toddlers from 15 to 30 months: Different functions, hand shapes and laterality patterns. *Infant Behaviour and Development: 33.*, 432–442.
66. **Liszkowski, U., & Tomasello, M.** (2011). Individual differences in social, cognitive: And morphological aspects of infant pointing. *Cognitive Development: 26.*, 16–29.
67. **Liszkowski, U., Carpenter, M., Henning, A., Striano, T., & Tomasello, M.** (2004). Twelve-month-olds point to share attention and interest. *Developmental Science: 7.*, 297–307
68. **Liszkowski, U., Carpenter, M., & Tomasello, M.** (2008). Twelve-month-olds communicate helpfully and appropriately for knowledgeable and ignorant partners. *Cognition: 108.*, 732–739.
69. **Cochet, H., Jover, M., Rizzo, C., & Vauclair, J.** (2016). Relationships between declarative pointing and theory of mind abilities in 3- to 4-year-olds. *European Journal of Developmental Psychology*, <http://dx.doi.org/10.1080/17405629.2016.120597>
70. **Andrén, M.** (2014). Multimodal constructions in children: Is the headshake part of language? *Gesture: 14.*, 141–170.
71. **Kishimoto, T., Shizawa, Y., Yasuda, J., Hinobayashi, T., & Minami, T.** (2007). Do pointing gestures by infants provoke comments from adults? *Infant Behavior and Development: 30.*, 562–567.
72. **Bopp, K. D., Mirenda, P., & Zumbo, B. D.** (2009). Behavior Predictors of Language Development Over 2 Years in Children With Autism Spectrum Disorders. *Journal of Speech Language and Hearing Research, 52*(5), 1106. doi:10.1044/1092-4388(2009/07-0262)

Тарасова Т.Г. Ранние прогностические факторы речевого развития детей с расстройствами аутистического спектра.

В статье исследованы взаимосвязи между ранними коммуникативными навыками и демонстрируемыми формами поведения детей раннего возраста с расстройствами аутистического спектра и характером развития их речевых навыков в дальнейшем. На основании анализа релевантных научных исследований данной проблемы выделены основные факторы, которые улучшают прогноз развития речевых навыков детей на самих ранних этапах их формирования, а именно: овладение ребенком навыком разделения совместного внимания, вербальные реакции родителей на поведение ребенка, сформированный репертуар согласных звуков в структуре вокализаций, намеренные коммуникативные инициативы ребенка с помощью невербальных средств коммуникации, объем сформированного пассивного словарного запаса. Кроме того, прогноз развития речи улучшает раннее использование ребенком декларативных и информативных указательных жестов. Выделение ключевых прогностических факторов позволяет определять цели раннего вмешательства с учетом влияния формируемых в процессе коррекционной работы навыков на развитие речи в дальнейшем.

Ключевые слова: дети раннего возраста, расстройства аутистического спектра, прогностические факторы речевого развития, раннее вмешательство.

Tarasova T.G. Early predictors of spoken language growth in infants with autism spectrum disorders

The paper examines the longitudinal correlation between early communicative skills and behaviors of young children with autism spectrum disorders and their expressive and receptive spoken language growth later. Using structured literature search and analysis of relevant foreign studies, the value added factors that improve the outcome for spoken language for children with autism at the later stages are: the child's mastering of joint attention, the parent's linguistic responses to child's initiatives, child's consonant inventory, frequency of child's intentional communication acts with parents by nonverbal means and early passive vocabulary. Additionally, the early use of gestures to share experiences or information with adults improves the outcome for speech development. Identifying key predictors sets the basis for optimization of early behavioral intervention programmes, considering the potential impact of intervention in identified areas on the associated types of behaviors forming while maturing.

Key words: early infancy, autistic spectrum disorders, predictors of spoken language growth, early intervention.

Стаття надійшла до редакції: 29.11.2018 р.

Статтю прийнято до друку: 09.12.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., проф. Шеремет М.К.

Рецензент: д.пед.н., проф. Руденко Л.М.

УДК 376:378(075.8)

Шевченко В.М. shevchenko_volodumur@ukr.net

УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Стаття присвячена впровадженню інклюзивної освіти в системі вищої освіти осіб з особливими потребами. У ній визначено коло питань, пов'язаних з нормативно-правовим, навчально-методичним та організаційно-кадровим забезпеченням інклюзивної вищої школи, які необхідно розв'язати.

У статті описані підходи до формування інклюзивного освітнього середовища вищої школи. Визначено вимоги до інклюзивного університетського середовища, а саме: архітектурна, інформаційна та соціальна доступність освітнього середовища, створення матеріально-технічної бази, адаптованої до потреб студентів, наявність кваліфікованих науково-

педагогічних кадрів, підготовлених до роботи в інклюзивному середовищі; завдання інклюзивного освітнього середовища у вищих навчальних закладах; аспекти організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах. Окреслено засоби інтегрування студентів в інклюзивне освітнє середовище вищих навчальних закладів за допомогою впровадження спеціальних освітніх технологій і засобів навчання, а також кваліфікованого супроводу.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивне освітнє середовище, вища освіта, доступність, студенти з особливими потребами, соціалізація.

Соціальний захист людей з інвалідністю – це система гарантованих заходів, що забезпечують таким особам умови для подолання та компенсації існуючих у них обмежень шляхом надання необхідної допомоги та створюють умови для отримання ними освіти [11, с. 109].

Створення інклюзивного освітнього середовища у системі вищої педагогіки є відображенням об'єктивних вимог, які висувуються перед сучасним українським суспільством, адже можливості для набуття освіти у молоді з інвалідністю досить обмежені й залежать від ступеня демократизації суспільства. Це має на меті забезпечити право на освіту студентам з особливими потребами у вищих навчальних закладах (ВНЗ) [5, с. 179].

В основу інклюзивної освіти покладено ідеологію, яка виключає будь-яку дискримінацію і забезпечує рівне ставлення до всіх людей, але створює умови для студентів, які мають особливі освітні потреби [6, с. 8]. Тому сучасна освіта має бути гнучкою, здатною адаптуватися до потреб суспільства, які постійно змінюються, а також відповідати потребам тих, хто навчається в межах різноманітних соціально-культурних норм [11, с. 107].

Метою дослідження є висвітлення умов впровадження інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах відповідно до реалізації права на вищу освіту осіб з особливими потребами.

Питання інтеграції та інклюзії осіб з особливими потребами, їх соціалізації й адаптації вже тривалий час розглядаються вітчизняною науковою спільнотою. Різні аспекти цієї проблеми розкрито в наукових працях і дослідженнях багатьох українських вчених (В. Бондар, І. Іванова, А. Капська, А. Колупасва, К. Кольченко, В. Ляшенко, Г. Нікуліна, А. Осадчих, Л. Савчук, Т. Сак, П. Таланчук, О. Таранченко, В. Тесленко, О. Федоренко, А. Шевцов, Л. Шумна та ін.).

Дослідження І. Іванової, К. Кольченко, Г. Нікуліної, П. Таланчука і деяких інших засвідчили, що інтеграція студентів з особливими освітніми потребами у вищий навчальний заклад та інклюзивне навчання вимагає взаємної адаптації й взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

Національна система вищої освіти функціонує у правовому полі, що ґрунтується на Конституції України, законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про охорону дитинства», «Про професійно-технічну освіту», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», іншими нормативно-правовими актами, в яких зосереджена певна специфіка адміністративно-правових норм щодо вищої освіти для осіб з інвалідністю [10, с. 346].

Останнім часом в Україні відбулися значні зрушення у сфері соціалізації людей з особливими потребами. Було прийнято низку законодавчих актів, які формують умови для полегшення їх життєдіяльності. Досягненням в демократизації українського суспільства є те, що в Законі України «Про вищу освіту» (2014) з'явився термін «особа з особливими освітніми потребами». Відповідно, збільшилася кількість вищих навчальних закладів, що приймають на навчання студентів з особливими потребами. Також завдяки засобам масової інформації та діяльності громадських організацій, які опікуються проблемами людей з інвалідністю, підвищилась обізнаність суспільства щодо нагальних проблем таких осіб [7, с. 11].

Ратифікація Україною Конвенції ООН про права інвалідів та затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року поставили перед вітчизняними вищими навчальними закладами низку завдань, які стосуються забезпечення відкритості і доступності освіти для людей будь-якого віку, стану здоров'я і матеріального становища, усунення будь-яких проявів дискримінації, створення рівних можливостей для отримання якісної освіти, запровадження інклюзивної освіти на всіх рівнях [8, с. 13].

У цьому сенсі молодь з особливими потребами є найбільш складним контингентом, оскільки вимагає створення спеціальних освітніх умов і підготовки фахівців для роботи в інклюзивних вищих навчальних закладах [1, с. 5].

Інклюзивна вища освіта базується на таких принципах:

- повага до прав та свобод людини;
- відкритість та гнучкість освіти, здатність оперативно реагувати на зміни та виклики;
- інноваційність, аналіз, пошук та впровадження кращих зразків інклюзивної політики та практики;
- формування толерантності та взаєморозуміння в освітньому середовищі, відсутність дискримінації;
- забезпечення архітектурної, інформаційної, освітньої та соціальної доступності освітнього середовища;
- дотримання стандартів якості освітніх послуг та науково-методичного забезпечення;
- узгодженість та скоординованість дій підрозділів та учасників навчально-виховного процесу;
- безперервність та наступність інклюзивної освіти на всіх рівнях навчання: школа – коледж – університет – аспірантура – післядипломна та курсова освіта;
- індивідуалізація навчання та гармонійний розвиток особистості;
- залучення до суспільного життя, соціалізація, підготовка до працевлаштування [8, с. 15-16].

Потреба інтеграції людей з обмеженими можливостями у суспільство, де на рівні зі здоровими людьми вони зможуть приймати участь у всіх сферах суспільного життя, обумовлює зміни у навчанні таких осіб у ВНЗ [11, с. 108].

Інклюзивне навчання у вищій школі (за аналогією з середньою школою) можна визначити як комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти студентам з інвалідністю шляхом організації навчання з урахуванням індивідуальних особливостей їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Ефективність впровадження інклюзивного навчання залежить від багатьох чинників, у першу чергу від досконалості нормативно-правової бази, інформаційної підтримки, наукового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу [8, с. 14].

Освітня інтеграція студентів з обмеженими можливостями характеризується об'єднанням можливостей навчально-виховного процесу зі створенням певної системи соціальних взаємовідносин і взаємозв'язків, що зумовлює наявність у вищому навчальному закладі ефективної соціально-педагогічної підтримки і супроводу даної категорії студентів [2, с. 16].

Відповідно, інклюзивний ВНЗ повинен мати:

1) пристосованість навчальної бази (архітектурна доступність, оснащеність).

Особливість формування універсального дизайну полягає в участі в цьому процесі усіх суб'єктів інклюзії, які, окрім усунення фізичних перешкод доступності, використовують соціально-психологічні чинники подолання інформаційних, інституціональних і ментальних бар'єрів на шляху до повноцінного включення молоді з особливими потребами в соціум ВНЗ і сфери громадського життя;

2) інклюзивну компетентність викладачів (соціально-психологічна та спеціальна складова) різного професійного рівня (компетентність, інклюзивно-педагогічна майстерність, інклюзивно-педагогічна зрілість).

Ми визначаємо інклюзивну компетентність викладача як досягнутий рівень сформованості соціально-психологічної складової (сукупність психологічних якостей, здібностей, соціальних знань і вмінь, які сприяють активній взаємодії з соціумом, налагодженню контактів з різними групами і індивідами, активну соціальну роль) і спеціальної, що включає мотивацію до роботи в інклюзивному вищому освітньому закладі та володіння спеціальними навичками професійної діяльності;

3) інклюзивна компетентність студентів (духовно-моральна та спеціальна складова).

Однією з умов, що забезпечить академічну, соціальну та особистісну успішність осіб з особливими потребами у вищих навчальних закладах виступає комплексний психолого-педагогічний та медико-соціальний супровід як органічна складова освітнього процесу [3, с. 14].

Супровід студентів з обмеженими можливостями повинен бути тривалим і неперервним

протягом усього терміну їх навчання у ВНЗ. Найважливішими характеристиками цього процесу є: керований характер, пов'язаний з оптимальною індивідуальною траєкторією навчання кожного студента; його діяльнісна природа; індивідуальний характер (змістовна адресність); функціонування у спеціальному інформаційному середовищі; безперервність реалізації; потужна спеціалізована технічна підтримка; проміжний моніторинг якості супроводу для коригування його змісту та форм реалізації; виховний вплив – виховання у студентів з інвалідністю навичок самостійного прийняття рішень, необхідних для персонального та професійного розвитку [3, с. 15].

Особливістю навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі є те, що, сприймаючи їх як рівних, до них висувають такі ж вимоги з боку ВНЗ, як і до інших студентів. В інтегрованій групі не можна, наприклад, на потребу студента з інвалідністю уповільнювати темп лекції, зменшувати кількість пар та їх тривалість, спрощувати чи скорочувати обсяг навчального матеріалу, оскільки це знижує якість фахової підготовки [4, с. 175].

Для забезпечення ефективного навчання студентів з особливими потребами, викладачі мають враховувати й максимально компенсувати труднощі сприйняття навчального матеріалу студентами із сенсорними порушеннями. Для них у навчальному процесі потрібно використовувати технічні засоби (мультимедійна техніка, копіювальні прилади, системи підсилення звуку, диктофони, слухові апарати, ноутбуки тощо). Для студентів із проблемою пересування важливим є наявність пандусів, ліфтів, спеціальних меблів. Для організації самостійної роботи студентів важливе забезпечення доступу до фондів бібліотеки, що передбачає зручне розміщення каталогів і літератури [4, с. 175].

Вищенаведене неможливо буде здійснити, якщо не турбуватися про вирішення кадрових питань. Необхідно системно, систематично та послідовно готувати науково-педагогічні кадри вищої школи до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, постійно підвищувати їхню кваліфікацію щодо запровадження особистісно-орієнтованих та інноваційних освітніх технологій, створення адаптованого навчально-методичного забезпечення.

Необхідним елементом і важливим завданням є забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в інклюзивному освітньому середовищі, толерантних взаємовідносин між всіма учасниками навчально-виховного процесу, що поступово приведе до реальних позитивних змін у ставленні суспільства до людей з інвалідністю як до рівних. Одним з ключових елементів цього процесу є створення умов для соціокультурної, духовної, творчої, фізичної та фізкультурно-спортивної реабілітації студентів з інвалідністю, розкриття їхніх здібностей, можливостей та талантів [8, с. 15].

Важливими компонентом в роботі вищої освітньої установи, в якій відбувається навчання студентів з особливими освітніми потребами, є сумісна робота з громадськими організаціями, науково-дослідними та лікувально-оздоровчими установами. Ця робота спрямована на впровадження всього комплексу реабілітаційних дій, на розширення знань молодих людей з інвалідністю щодо їх прав, можливостей реалізації себе в суспільному житті, в активні громадянській позиції, у створенні громадського руху, об'єднанні навколо себе однодумців, проведенні благодійних заходів, участі у міжнародних конференціях та виставках тощо [9, с. 58-59].

Можна констатувати, що сьогодні навчання осіб з інвалідністю у вищих навчальних закладах України носить стихійний характер. Це відбувається через відсутність відповідної законодавчої та нормативної бази щодо організації навчально-виховного процесу осіб з особливими потребами у ВНЗ, яка наразі перебуває в стадії затвердження. Тому навчання студентів з інвалідністю в умовах вітчизняних вищих навчальних закладів відбувається по-різному. Перш за все, це пов'язано з «неготовністю» сучасної вітчизняної системи вищої освіти щодо створення оптимальних умов для навчальної діяльності та відсутністю системи соціально-педагогічної підтримки таких студентів. Організація різних форм інтегрованого навчання студентів з інвалідністю з урахуванням їх нозологій, індивідуальних особливостей і потреб, здібностей і можливостей повинна бути спрямована на професійне та соціальне становлення молоді з інвалідністю, а також їхню адаптацію в сучасний соціум і освітнє середовище [2, с. 15].

Таким чином, вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності та соціалізації студентів з особливими потребами й відображає стан розвитку суспільства в цілому. Успішній інтеграції студентів з особливими потребами в освітнє

середовище вищого навчального закладу сприятимуть розроблення відповідної законодавчої та нормативної бази, пристосованість навчального закладу, підготовленість педагогічного колективу, морально-психологічний клімат та успішна взаємодія всіх складових.

Дане дослідження не вичерпує всіх означених питань. Перспективи подальших пошуків пов'язані з адаптацією та соціалізацією студентів з інвалідністю до освітнього середовища вищої школи.

Використана література:

1. **Базика Є.Л.** Інклюзивна освіта ВНЗ, як умова успішної соціалізації студентів з особливими потребами / Є.Л. Базика / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю. – Київ, 2016. – С. 5.
2. **Богінська Ю.В.** Освітня інтеграція студентів з обмеженими можливостями життєдіяльності в процесі організації соціально-педагогічної підтримки / Ю.В. Богінська / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі. – Київ, 2012. – С. 15-16.
3. **Волошко Л.Б.** Організаційні аспекти інклюзивного навчання студентів з особливими потребами / Л.Б. Волошко / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів. – Київ, 2013. – С. 14-15.
4. **Дика Т.В.** Проблеми освіти та реабілітації осіб з інвалідністю у вищих навчальних закладах / Т.В. Дика / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю. – Київ, 2016. – С. 175.
5. **Жамардїй В.О.** Інклюзивна освіта ВНЗ, як умова успішної соціалізації студентів з особливими потребами / В.О. Жамардїй / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю. – Київ, 2016. – С. 179.
6. **Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф.** Вища освіта в Україні: від інтеграції до інклюзії / К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліна / Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. – № 4(6). – Київ, 2007. – С. 8.
7. **Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф.** Інклюзивне університетське середовище як запорука якісної і доступної вищої освіти / К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліна / Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. – № 4(6). – Київ, 2008. – С. 11.
8. **Кольченко К.О., Нікуліна Г.Ф.** Концептуальні підходи до впровадження інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах / К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліна / Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. – № 10(12). – Київ, 2013. – С. 13-16.
9. **Роганова М.В.** Взаємодія системи освіти і інших соціальних інститутів в процесі удосконалення інклюзивного навчання студентів з особливими освітніми потребами / М.В. Роганова / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів. – Київ, 2013. – С. 58-59.
10. **Таланчук І.В.** Загальна характеристика вищої освіти інвалідів як об'єкту адміністративно-правового регулювання / І.В. Таланчук / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів. – Київ, 2014. – С. 346.
11. **Терпелюк С.І., Лякішева А.В.** Реалізація людьми з інвалідністю права на отримання освіти (Сучасний світ і незрячі: людина з інвалідністю у правовій державі – матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Луцьк, 2011 р.)) / С.І. Терпелюк, А.В. Лякішева. – Луцьк, 2011. – С. 107-109.

References

1. Bazy`ka Ye.L. Inklyuzy`vna osvita VNZ, yak umova uspishnoyi socializaciyi studentiv z osobly`vy`my` potrebamy` / Ye.L. Bazy`ka / Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu sere dov y`shhi u svitli realizaciyi Konvenciyi pro prava osib z invalidnistyu. – Ky`yiv, 2016. – S. 5.
2. Bogins`ka Yu.V. Osvitnya integraciya studentiv z obmezheny`my` mozhly`vostyamy` zhy`ttyediyal`nosti v procesi organizaciyi social`no-pedagogichnoyi pidtry`mky` / Yu.V. Bogins`ka/ Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu sere dov y`shhi. – Ky`yiv, 2012. – S. 15-16.
3. Voloshko L.B. Organizacijni aspekty` inklyuzy`vnogo navchannya studentiv z osobly`vy`my` potrebamy` / L.B. Voloshko / Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu sere dov y`shhi u svitli realizaciyi Konvenciyi OON pro prava invalidiv. – Ky`yiv, 2013. – S. 14-15.
4. Dy`ka T.V. Problemy` osvity` ta rehabilitaciyi osib z invalidnistyu u vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax / T.V. Dy`ka / Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu sere dov y`shhi u svitli realizaciyi Konvenciyi pro prava osib z invalidnistyu. – Ky`yiv, 2016. – S. 175.
5. Zhamardij V.O. Inklyuzy`vna osvita VNZ, yak umova uspishnoyi socializaciyi studentiv z osobly`vy`my` potrebamy` / V.O. Zhamardij / Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu sere dov y`shhi u svitli realizaciyi Konvenciyi pro prava osib z invalidnistyu. – Ky`yiv, 2016. – S. 179.
6. Kol`chenko K.O., Nikulina G.F. Vy`shha osvita v Ukraini: vid integraciyi do inklyuziyi / K.O. Kol`chenko, G.F. Nikulina / Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej z osobly`vy`my` potrebamy`: zbirny`k naukovy`x prac`. – # 4(6). – Ky`yiv, 2007. – S. 8.
7. Kol`chenko K.O., Nikulina G.F. Inklyuzy`vne universy`tets`ke sere dov y`shhe yak zaporuka yakisnoyi i dostupnoyi vy`shhoji osvity` / K.O. Kol`chenko, G.F. Nikulina / Aktual`ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej z osobly`vy`my` potrebamy`: zbirny`k naukovy`x prac`. – # 4(6). – Ky`yiv, 2008. – S. 11.

8. Kol'chenko K.O., Nikulina G.F. Konceptual'ni pidxody` do vprovadzhennya inklyuzy`vnoyi osvity` u vy`shhy`x navchal'ny`x zakladax / K.O. Kol'chenko, G.F. Nikulina / Aktual'ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej z osobly`vy`my` potrebamy`: zbirny`k naukovy`x prac`. – # 10(12). – Ky`yiv, 2013. – S. 13-16.
9. Roganova M.V. Vzayemodiya sy`stemy` osvity` i inshy`x social'ny`x insty`tutiv v procesi udoskonalennya inklyuzy`vnogo navchannya studentiv z osobly`vy`my` osvithnimy` potrebamy` / M.V. Roganova / Aktual'ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu seredovy`shhi u svitli realizaciji Konvenciyi OON pro prava invalidiv. – Ky`yiv, 2013. – S. 58-59.
10. Talanchuk I.V. Zagal'na xaraktery`sty`ka vy`shhoji osvity` invalidiv yak ob'yektu administraty`vno-pravovogo reguluyvannya / I.V. Talanchuk / Aktual'ni problemy` navchannya ta vy`xovannya lyudej v integrovanomu osvith`omu seredovy`shhi u svitli realizaciji Konvenciyi OON pro prava invalidiv. – Ky`yiv, 2014. – S. 346.
11. Terpelyuk S.I., Lyakisheva A.V. Realizaciya lyud`my` z invalidnistyu prava na otry`mannya osvity` (Suchasny`j svit i nezryachi: lyudy`na z invalidnistyu u pravovij derzhavi – materialy` V Mizhnarodnoyi naukovy`-prakty`chnoyi konferenciyi, (m. Lucz`k, 2011 r.)) / S.I. Terpelyuk, A.V. Lyakisheva. – Lucz`k, 2011. – S. 107-109.

Шевченко В.Н. Условия внедрения инклюзивного образования в высших учебных заведениях.

Статья посвящена внедрению инклюзивного образования в системе высшего образования лиц с особыми потребностями. В ней определен круг вопросов, связанных с нормативно-правовым, учебно-методическим и организационно-кадровым обеспечением инклюзивной высшей школы, которые необходимо решить.

В статье описаны подходы к формированию инклюзивной образовательной среды высшей школы. Определены требования к инклюзивной университетской среде, а именно: архитектурная, информационная и социальная доступность образовательной среды, создание материально-технической базы, адаптированной к потребностям студентов, наличие квалифицированных научно-педагогических кадров, подготовленных к работе в инклюзивном среде; задачи инклюзивной образовательной среды в высших учебных заведениях; аспекты организации инклюзивного обучения в высших учебных заведениях. Определены средства интегрирования студентов в инклюзивную образовательную среду высших учебных заведений с помощью внедрения специальных образовательных технологий и средств обучения, а также квалифицированного сопровождения.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивная образовательная среда, высшее образование, доступность, студенты с особыми потребностями, социализация.

Shevchenko V.N. Conditions of implementation of inclusive education in higher educational institutions.

The article is devoted to the development of inclusive education in the system of higher education of persons with special needs. The article deals with inclusive higher education as the embodiment of a new paradigm in the education system of Ukraine. The range of issues related to normative-legal, educational-methodical, organizational and personnel support of high school is determined. These issues need to be solved for the implementation of inclusive education. It is noted that introduction of inclusive higher education should positively influence the system of higher education of Ukraine.

The article describes approaches to the formation of an inclusive educational environment of higher education. The requirements for the inclusive university environment are defined, namely: the architectural, informational and social accessibility of the educational environment, the creation of a material and technical base adapted to the needs of students, the availability of qualified scientific and pedagogical staff trained to work in an inclusive environment. The problem of the inclusive educational environment in higher educational institutions is determined. The aspects of the organization of inclusive education in higher educational institutions are analyzed. Types of integration of students into the inclusive educational environment of higher educational institutions are indicated. The integration of such students is ensured through the introduction of special educational technologies and teaching aids, as well as pedagogical, psychological, social, medical and rehabilitation and physical culture and sports support.

Keywords: inclusion, inclusive educational environment, higher education, accessibility, students with special needs, socialization.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2018 р.

Стаття прийнята до друку 23.11.2018 р.

Рецензент: д.пед.н., проф. Супрун М.О.

Рецензент: д.пед.н., проф. Шеремет М.К.